

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA BAJETI

**MAONI YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA BAJETI KUHUSU
MUSWADA WA SHERIA YA FEDHA WA MWAKA 2025**

(THE FINANCE BILL, 2025)

Katibu wa Bunge

10 Barabara ya Morogoro

S.L.P 941

40490 Tambukareli,

DODOMA

25 Juni, 2025

YALIYOMO

1.0.	UTANGULIZI	1
2.0.	UCHAMBUZI WA MUSWADA	2
3.0.	MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KUHUSU MUSWADA WA SHERIA YA FEDHA WA MWAKA 2025.....	5
3.1.	Sheria ambazo Kamati ilikubaliana na Mapendekezo ya Serikali.....	6
3.1.1.	Sheria ya Korosho, Sura ya 203.....	7
3.1.2.	Sheria ya Usafirishaji wa Bidhaa Nje ya Nchi, Sura ya 196.....	7
3.1.3.	Sheria ya Tume ya Mipango, Sura ya 127	8
3.1.4.	Sheria ya Ada ya Huduma za Bandari, Sura ya 264.....	8
3.1.5.	Sheria ya Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa Watumishi wa Umma, Sura ya 371	9
3.1.6.	Sheria ya Tume ya UKIMWI, Sura ya 379 na Sheria ya Bima ya Afya kwa Wote, Sura ya 161	9
3.1.7.	Sheria ya Usimamizi wa Kodi, Sura ya 438	10
3.1.8.	Sheria ya Reli, Sura ya 170.....	12
3.1.9.	Sheria ya Uhifadhi wa Wanyamapori, Sura ya 283	13
3.1.10.	Sheria ya Tozo za Barabara na Mafuta, Sura ya 220;	13
3.1.11.	Sheria ya Ushindani, Sura ya 285;.....	14
3.1.12.	Sheria ya Alama za Bidhaa, Sura ya 85;.....	15
3.1.13.	Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT), Sura ya 148.....	16
3.1.14.	Sheria ya Madini, Sura ya 123.....	17
3.1.15.	Sheria ya Fedha ya Serikali za Mitaa, Sura ya 290	18
3.1.16.	Sheria ya Kodi ya Usajili na Uhamishaji wa Magari, Sura ya 124.....	19
3.1.17.	Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, Sura ya 147.	19
3.1.18.	Sheria ya Mamlaka ya Mapato Tanzania, Sura ya 399	21

3.1.19.	Sheria ya Benki Kuu ya Tanzania, Sura ya 197	21
3.1.20.	Sheria ya Hifadhi za Taifa, Sura ya 282.....	23
3.1.21.	Sheria ya Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro, Sura ya 284	24
4.0.	MAPENDEKEZO YA MUSWADA AMBAYO YANA MAREKEBISHO YA KAMATI NA SERIKALI IMERIDHIA MAPENDEKEZO HAYO	25
4.1.	Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, Sura ya 147.....	25
4.2.	Sheria ya Udhhibiti wa Uingizaji wa Bidhaa Nchini, Sura ya 276;.....	26
4.3.	Sheria ya Benki na Taasisi za Fedha, Sura ya 342	28
4.4.	Sheria ya Tozo za Huduma za viwanja vya Ndege, Sura ya 365.....	29
4.5.	Sheria ya Leseni ya Biashara, Sura ya 101	30
4.6.	Sheria ya Bajeti, Sura ya 439.....	31
4.7.	Sheria ya Bima, Sura ya 394.....	32
4.8.	Sheria ya Kodi ya Mapato, Sura ya 332	33
4.9.	Sheria ya Uwekezaji na Maeneo Maalum ya Kiuchumi, Na. 6 ya mwaka 2025.....	34
5.0.	SHERIA AMBAYO KAMATI HAIJAKUBALIANA NA SERIKALI.....	35
5.1.	Sheria ya Mamlaka na Majukumu ya Msajili wa Hazina, Sura ya 370 pamoja na Sheria ya Fedha za Umma, Sura ya 348.....	35
6.0.	HITIMISHO	37

**MAONI YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA BAJETI KUHUSU
MUSWADA WA SHERIA YA FEDHA WA MWAKA 2025
(THE FINANCE BILL, 2025)**

1.0. UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 99 (1) (b) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 na kwa kuzingatia kifungu cha 9 (1) cha Sheria ya Bajeti Sura 439, naomba kuwasilisha maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti kuhusu Muswada wa Sheria ya Fedha wa Mwaka 2025.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 96 (1) na 97 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 Muswada wa Sheria ya Fedha wa mwaka 2025 ulisomwa kwa mara ya kwanza Bungeni tarehe 16 Juni, 2025 na kuelekezwa kwenye Kamati ya Bunge ya Bajeti kwa ajili ya kufanyiwa kazi. Kama taratibu za Kamati zilivyo, Mhe. Hamad Hassan Chande, (Mb), Naibu Waziri wa Fedha aliwasilisha rasmi Muswada huo kwenye Kamati tarehe 17 Juni, 2025 kwa niaba ya Waziri wa Fedha.

Mheshimiwa Spika, Muswada wa Sheria ya Fedha wa

Mwaka 2025 unakusudia kufanya marekebisho ya Sheria mbalimbali ili kuwezesha utekelezaji wa Bajeti ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2025/26 iliyowasilishwa Bungeni tarehe **12 Juni, 2025**. Kupitia Muswada huo, jumla ya **Sheria 33** zilipendekezwa kufanyiwa marekebisho. Aidha, marekebisho hayo yanajumuisha marekebisho ya mfumo wa kodi ikiwemo kurekebisha baadhi ya viwango vya kodi, tozo na ada zinazotowwa chini ya Sheria mbalimbali pamoja na taratibu za ukusanyaji na usimamizi wa mapato ya Serikali na kuendelea kutoa misamaha ya kodi kwa baadhi ya bidhaa.

Mheshimiwa Spika, Muswada huu kwa ujumla umelenga kuchochea kasi ya ukuaji wa uchumi, kulinda viwanda vya ndani, kuweka utaratibu rafiki wa uanzishwaji wa kodi, tozo na ada, kuchochea ukuaji wa sekta mbalimbali pamoja na kuanzisha vyanzo vya mapato kwa ajili ya Mfuko wa udhamini wa UKIMWI (AIDS Trust Fund) na Bima ya Afya kwa wote.

2.0. UCHAMBUZI WA MUSWADA

Mheshimiwa Spika, Kamati imefanya uchambuzi wa Muswada huu kifungu kwa kifungu kwa ajili ya kujiridhisha na maudhui yaliyokuwa yanakusudiwa na kuufanya marekebisho pale ilipobidi. Aidha, kwa mujibu wa Kanuni ya 97 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari 2023,

Kamati ilikutana na Wadau (Public Hearing) kuanzia tarehe 17 hadi 20 Juni, 2025, vilevile Kamati ilipokea maoni kwa njia ya barua pepe kwa lengo la kuboresha Muswada huo.

Mheshimiwa Spika, naomba niwatambue Wadau hao kama ifuatavyo:- Tanzania Private Sector Foundation (TPSF), Legal Human Rights Centre (LHRC), Steel Industries, Java Glass Limited, Lodhia Industries, Simba Cement, Dangote Cement, Twiga Cement, Tanzania Portland Cement Public Limited Company, Shirikisho la Viwanda Tanzania (CTI), Tanzania Sports Betting Association (TSBA), Tanzania Bankers Association (TBA), Jumuiya ya Wafanyabiashara Tanzania, Jumuiya ya Wafanyabiashara wa Kariakoo, Tanzania Mobile Network Operators (TAMNOA), Salebhai Glass Industries LTD, Jumuiya ya Hifadhi za Wanyamapori (WMA), PHARMA Africa, NACOPHA, Deloitte, Barrick Gold Mine, TAMSOA, TAFFA, TASAA, Tanzania Human Rights Centre (THRC), East African Starch Limited, Raddy Fibre, Wafanyabiashara kutoka Mwanza, Motor Vehicles Assemblers, Mufindi Paper Mill, NYP, Serengeti Breweries Limited (SBL), Tanzania Breweries Limited (TBL), Wadau wa Afua za Afya, Tanzania Cigarette Company (TCC), KPMG, TAYOA, Maweni Limestone Limited, Tanzania Commercial Poultry Association, ALAF, Wazalishaji wa vinywaji baridi, Faraja human

development Tanzania, Pay TV service providers (Azam tv, Dstv, Startimes na Zuku), Agricultural non state actors Forum, Kick start international na watu binafsi.

Mheshimiwa Spika, baada ya Kamati kupokea na kuchambua maoni ya wadau, iliandaa bangokitita lenye maoni ya Kamati kuhusu Muswada na kuliwasilisha kwa Serikali kwa lengo la kupata ufafanuzi. Mashauriano kati ya Kamati na Serikali yalifanyika kuanzia tarehe 21 hadi 25 Juni, 2025.

Mheshimiwa Spika, Mawaziri walioshiriki vikao hivyo ni Mhe. Dkt. Mwigulu Lameck Nchemba, (Mb) Waziri wa Fedha, Mhe. Dkt. Selemani Said Jafo, (Mb) Waziri wa Viwanda na Biashara, Mhe. Prof. Kitila Alexander Mkumbo, (Mb) Waziri, Ofisi ya Rais Mipango na Uwekezaji, Mhe. Hamad Hassan Chande, (Mb) Naibu Waziri wa Fedha, Mhe. Dunstan Luka Kitandula, (Mb) Naibu Waziri wa Maliasili na Utalii na Mhe. Stanslaus Haroon Nyongo, (Mb) Naibu Waziri Ofisi ya Rais Mipango na Uwekezaji

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii inatoa mrejesho wa mashauriano hayo kati ya Kamati na Serikali.

3.0. MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KUHUSU MUSWADA WA SHERIA YA FEDHA WA MWAKA 2025

Mheshimiwa Spika, jumla ya Sheria 33 zilizopendekezwa kufanyiwa marekebisho ni kama ifuatavyo:-

- (i) Sheria ya Tozo za Huduma za Viwanja vya Ndege, Sura ya 365;
- (ii) Sheria ya Benki na Taasisi za Fedha, Sura ya 342;
- (iii) Sheria ya Benki Kuu ya Tanzania, Sura ya 197;
- (iv) Sheria ya Leseni za Biashara, Sura ya 101;
- (v) Sheria ya Bajeti, Sura ya 439;
- (vi) Sheria ya Korosho, Sura ya 203;
- (vii) Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, Sura ya 147;
- (viii) Sheria ya Usafirishaji wa Bidhaa Nje ya Nchi, Sura ya 196;
- (ix) Sheria ya Ushindani, Sura ya 285;
- (x) Sheria ya Michezo ya Kubahatisha, Sura ya 41;
- (xi) Sheria ya Kodi ya Mapato, Sura ya 332;
- (xii) Sheria ya Udhhibiti wa Uingizaji wa Bidhaa Nchini, Sura ya 276;
- (xiii) Sheria ya Bima, Sura ya 394;
- (xiv) Sheria ya Uwekezaji na Maeneo Maalumu ya Kiuchumi Na. 6 ya mwaka 2025;
- (xv) Sheria ya Fedha ya Serikali za Mitaa, Sura ya 290;
- (xvi) Sheria ya Alama za Bidhaa, Sura ya 85;
- (xvii) Sheria ya Madini, Sura ya 123;
- (xviii) Sheria ya Ada ya Usajili na Uhamishaji wa Magari, Sura ya 124;

- (xix) Sheria ya Hifadhi za Taifa, Sura ya 282;
- (xx) Sheria ya Tume ya Mipango, Sura ya 127;
- (xxi) Sheria ya Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro, Sura ya 284;
- (xxii) Sheria ya Ada ya Huduma za Bandari, Sura ya 264;
- (xxiii) Sheria ya Fedha za Umma, Sura ya 348;
- (xxiv) Sheria ya Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa Watumishi wa Umma, Sura ya 371;
- (xxv) Sheria ya Tume ya UKIMWI, Sura ya 379;
- (xxvi) Sheria ya Mamlaka ya Mapato Tanzania, Sura ya 399;
- (xxvii) Sheria ya Bima ya Afya kwa Wote, Sura ya 161;
- (xxviii) Sheria ya Usimamizi wa Kodi, Sura ya 438;
- (xxix) Sheria ya Mamlaka na Majukumu ya Msajili wa Hazina, Sura ya 370;
- (xxx) Sheria ya Reli, Sura ya 170;
- (xxxi) Sheria ya Tozo za Barabara na Mafuta, Sura ya 220;
- (xxxii) Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani, Sura ya 148; na
- (xxxiii) Sheria ya Uhifadhi wa Wanyamapori, Sura ya 283.

3.1. Sheria ambazo Kamati ilikubaliana na Mapendekezo ya Serikali

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikubaliana na mapendekezo ya Serikali katika Sheria na baadhi ya maeneo ya Sheria zifuatazo:-

3.1.1.Sheria ya Korosho, Sura ya 203

Mheshimiwa Spika, maboresho katika Sheria hii yalilenga kumpa jukumu Kamishna Mkuu wa Mamlaka ya Mapato Tanzania kupeleka mapato yatokanayo na tozo ya kusafirisha korosho ghafi nje ya nchi moja kwa moja kwenye Akaunti ya Bodi ya Korosho kwa kipindi cha miaka minne. Kamati inaipongeza Serikali kwa maboresho hayo kwa kuwa awali fedha hizo zilikuwa zikipelekwa katika Mfuko Mkuu wa Serikali. Utaratibu huo ulikuwa unachelewesha Bodi kupata fedha kwa wakati. Hivyo, hatua hii itasaidia kuondoa changamoto hiyo ili kuchochea maendeleo ya tasnia ya korosho nchini.

3.1.2.Sheria ya Usafirishaji wa Bidhaa Nje ya Nchi, Sura ya 196

Mheshimiwa Spika, Serikali inakusudia kufanya maboresho katika sheria hii ili kuanzisha kodi ya usafirishaji wa mbao laini kwenda nje ya nchi kwa kiwango cha **asilimia 30** au **shilingi 150** kwa kilo moja kutegemea na kiwango kitakachokuwa kikubwa kwenye vinia (mbao laini) inayotambulika kwa **Heading 44.08**. Lengo la marekebisho haya ni kulinda viwanda vya ndani na kuhakikisha upatikanaji wa malighafi za kutengeneza bidhaa za *plywood* na *marine board*.

3.1.3.Sheria ya Tume ya Mipango, Sura ya 127

Mheshimiwa Spika, katika Sheria hii Serikali inakusudia kuongeza kifungu kidogo cha 22(2)(d) ili kumwezesha Waziri kutengeneza kanuni zitakazobainisha vigezo vya kuzingatiwa wakati wa kufanya tathmini ya miradi ya uwekezaji wa umma. Lengo la marekebisho haya ni kuiwezesha Tume ya Mipango kuzingatia vigezo mtambuka vinavyotambuliwa ndani na nje ya nchi katika kufanya tathmini ya miradi ya maendeleo. Kamati inaishauri Serikali kuwa vigezo hivyo vitumiwe na Wizara na Taasisi zote za Umma ili kuweka usawa katika ufanyaji wa tathmini na ufuatiliaji wa miradi.

3.1.4.Sheria ya Ada ya Huduma za Bandari, Sura ya 264

Mheshimiwa Spika, maboresho katika sheria hii yanalenga kuweka uwiano wa tarehe ya kulipa ada ya huduma za bandari na tarehe ya kuwasilisha ritani kuwa siku ya 20 ya mwezi baada ya kukusanywa kwa ada hiyo. Aidha, maboresho kama hayo pia yamefanyika katika **Sheria ya Tozo ya Huduma za Viwanja vya Ndege, Sura ya 365**. Lengo la marekebisho hayo ni kuboresha ulipaji kodi na usimamizi wake pamoja na Serikali kukusanya mapato yake kwa wakati. Awali ritani hizi zilikuwa zinawasilishwa siku ya mwisho ya kazi ya mwezi.

3.1.5.Sheria ya Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa Watumishi wa Umma, Sura ya 371

Mheshimiwa Spika, Kamati inakubaliana na marekebisho ya Serikali katika sheria hii ambayo yana lenga masuala yafuatayo:-

- i. Kuwatambua wastaafu wanaolipwa mafao kupitia Mfuko Mkuu wa Hazina wa Serikali; na
- ii. Kumpa mamlaka Waziri mwenye dhamana ya fedha kurejea viwango vya pensheni vya wastaafu hao baada ya kupata idhini ya Mheshimiwa Rais.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali inayoongozwa na **Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania** kwa marekebisho hayo.

3.1.6.Sheria ya Tume ya UKIMWI, Sura ya 379 na Sheria ya Bima ya Afya kwa Wote, Sura ya 161

Mheshimiwa Spika, kufuatia mabadiliko ya kiseru ya Washirika wa Maendeleo ambao walikuwa wanagharamia sehemu kubwa ya bajeti ya Serikali kwenye afua mbalimbali za afya na hasa UKIMWI, Serikali imechukua hatua za makusudi ili kutafuta vyanzo mbadala kwa ajili ya kugharamia afua hizo. Aidha, utakumbuka kuwa mwaka 2023/24 Bunge lilipitisha Sheria ya Bima ya Afya kwa wote hata hivyo, sheria hiyo

haikuanza kutekelezwa kutokana na kuipa Serikali muda wa kufanya maandalizi ya utekelezaji wa mpango huo.

Mheshimiwa Spika, ili kugharamia bima ya afya kwa wote na afua za UKIMWI, Serikali inapendekeza vyanzo vipya vya mapato kwa ajili ya kugharamia huduma hizo kama ifuatavyo: -

- i. Mapato yatokanayo na ushuru wa bidhaa kwenye vinywaji vyenye kilevi;
- ii. Tozo kwenye madini;
- iii. Tozo kwenye tiketi za treni na ndege;
- iv. Ada ya usajili wa vyombo vya moto; na
- v. Michezo ya kubahatisha.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kwamba hatua hii inaenda kuongeza wigo wa mapato ya Serikali ili kugharamia afua za UKIMWI na afya. Kamati inaishauri Serikali kuendelea kutafuta vyanzo vipya ili kutunisha Mfuko wa Udhhibiti wa Ukimwi pamoja na Bima ya Afya kwa Wote.

3.1.7.Sheria ya Usimamizi wa Kodi, Sura ya 438

Mheshimiwa Spika, Kamati inakubaliana na mapendekezo ya Serikali katika sheria hii ambapo Serikali

inakusudia kumwezesha Kamishna Mkuu kufanya yafuatayo:-

- i. kutambua hadhi ya ukaazi na kutoa cheti kwa madhumuni ya kodi;
- ii. kutambua usajili wa wafanyabishara wadogo katika sekta isiyokuwa rasmi ambao wamesajiliwa na mamlaka husika. Aidha, maboresho hayo yanaweka sharti kwa mamlaka husika ya usajili kujumuisha namba ya utambulisho wa mlipakodi kama kigezo cha kuwasajili wafanyabiashara wadogo wenye kipato cha chini ya kiwango cha ukomo wa kodi ya mapato;
- iii. kuanzisha mfumo wa kodi wa kielektroniki na kuunganisha mifumo hiyo na mifumo ya walipa kodi;
- iv. kuweka utaratibu wa matumizi sahihi ya mifumo kwa madhumuni ya usimamizi wa kodi pamoja na kubainisha adhabu kwa watakaokiuka matumizi ya mifumo;
- v. kuzitaka pande zinazohusika na mikataba ya ujenzi na uziduaji (extractive) kutoa taarifa kwa Kamishna Mkuu kuhusu mikataba yao na maelezo mengine ndani ya muda wa siku thelathini tangu tarehe ya kuanza kwa kazi chini ya mikataba hiyo;
- vi. kutambua tarehe itakayohesabika kuwa pingamizi la kodi limepokelewa na Kamishna Mkuu;

- vii. kuweka ukomo wa miezi mitatu kwa Kamishna Mkuu kuzuia mali iliyokamatwa kabla ya kuuzwa au kuondolewa kwa madhumuni ya kukomboa kodi; na
- viii. kuweka adhabu ya **asilimia 30** ya mapato yaliyorekebisha kwa mlipa kodi aliyetoa taarifa za udanganyifu kuhusu hasara.

Mheshimiwa Spika, marekebisho hayo yanalenga: -

- i. kuboresha usimamizi wa kodi kwa kutambua sekta isiyo rasmi na kuongeza wigo wa kodi;
- ii. kuhamasisha matumizi ya mifumo;
- iii. ushughulikiaji wa malalamiko ya kodi; na
- iv. kutoa utaratibu wa uandaaji wa hesabu za kikodi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuchukua hatua hizo zitakazosaidia ufanisi katika ukusanyaji wa mapato.

3.1.8. Sheria ya Reli, Sura ya 170

Mheshimiwa Spika, Serikali inapendekeza kufanya marekebisho katika sheria hii ili kuanzisha tozo ya udhibiti wa maambukizi ya virusi vya UKIMWI kwa kiwango cha **shilingi 500** kwa kila tiketi ya usafiri wa reli. Mapato yatakayotokana na tozo hiyo yatagawanywa kwa uwiano ufuatao **asilimia 70** yataelekezwa katika Mfuko wa

Udhamini wa Kudhibiti UKIMWI na **asilimia 30** yataelekezwa katika Mfuko wa Bima ya Afya kwa Wote.

3.1.9. Sheria ya Uhifadhi wa Wanyamapori, Sura ya 283

Mheshimiwa Spika, maboresho katika Sheria hii yanalenga kuweka mgawanyo wa mapato yatokanayo na shughuli za utalii katika maeneo ya uhifadhi kati ya Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyamapori (TAWA), Halmashauri za wilaya, vijiji na Serikali kuu. Aidha, maboresho yanaweka masharti ili mapato ya Halmashauri za wilaya na vijiji vinavyopakana na maeneo ya hifadhi kuwekwa katika akaunti ya TAWA. Lengo la marekebisho haya ni kuhamasisha uhifadhi na kutoa motisha kwa Halmashauri za wilaya na vijiji vilivyotenga maeneo yao kwa ajili ya uhifadhi.

3.1.10. Sheria ya Tozo za Barabara na Mafuta, Sura ya 220;

Mheshimiwa Spika, Serikali inakusudia kuanzisha tozo ya **shilingi 10** kwa kila lita ya mafuta ya taa na kuongeza **shilingi 10** katika tozo inayotozwa kwa kila lita ya mafuta ya petroli na dizeli. Mapato yatakayopatikana kutokana na tozo hiyo, **asilimia 70** yataelekezwa katika Mfuko wa Udhamini wa Kudhibiti UKIMWI na **asilimia 30** yataelekezwa katika Mfuko wa Bima ya Afya kwa Wote.

Kamati inakubaliana na mapendekezo ya Serikali katika Sheria hii inalenga kuimarisha huduma za afya ikiwemo kukabiliana na maambukizi ya virusi vya UKIMWI na kuhakikisha kuwa Sheria ya bima ya afya kwa wote inatekelezwa.

3.1.11. Sheria ya Ushindani, Sura ya 285;

Mheshimiwa Spika, maboresho katika Sheria hii yanalenga kuweka bayana vyanzo vya mapato vya Tume ya Ushindani pamoja na kubainisha kiwango kinachopaswa kuwasilishwa kwa Tume kutoka kwenye Mamlaka tano za udhibiti za TCRA, EWURA, LATRA, TASAC na TCAA. Lengo la maboresho ni kuondoa changamoto ya Mamlaka hizo kuwasilisha michango yao chini ya kiwango kilichowekwa kikanuni chini ya Sheria hii na hivyo kuathiri utendaji kazi wa Tume.

Mheshimiwa Spika, Mapendekezo ya Serikali ni kupunguza ada ya leseni kutoka wigo wa **asilimia 0** hadi **2.5** na kuweka kiwango kimoja cha **asilimia 1.5**. Aidha, mamlaka za udhibiti zilizolengwa zitatakiwa kuchangia **asilimia 1** ya mapato ghafi kwa Tume ya Ushindani. Lengo la maboresho haya ni kuhakikisha Tume inakuwa na mapato ya kutosha kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake. Kamati ilikubaliana na pendekezo hili la Serikali.

3.1.12. Sheria ya Alama za Bidhaa, Sura ya 85;

Mheshimiwa Spika, Serikali inapendekeza kufanya maboresho katika sheria hii ili kuwezesha utunzaji wa kumbukumbu za alama za biashara kwa bidhaa zinazolingizwa nchini na hivyo kudhibiti bidhaa bandia zinazozalishwa na kuingia nchini. Vilevile, marekebisho hayo yanalenga kumpa Mamlaka Waziri wa Viwanda na Biashara kutengeneza Kanuni zitakazobainisha utaratibu wa utunzaji kumbukumbu za alama za biashara na bidhaa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inakubaliana na mapendekezo hayo kwani kwa mara ya kwanza yanaenda kutambua dhana ya usajili wa alama za bidhaa kwa ajili ya ulinzi (trademarks recordation) yaliyokasimiwa kwa Tume ya Ushindani kupitia Sheria ya Alama za Bidhaa. Maboresho hayo yanatoa fursa kwa mmiliki wa alama ya bidhaa kuwasilisha Tume nyaraka hizo za usajili kwa lengo la kuweka kumbukumbu za usajili unaoonyesha taarifa zote muhimu ili kudhibiti matumizi ya nembo yake kwenye bidhaa bandia. Kamati ilikubaliana na pendekezo hilo la Serikali.

3.1.13. Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT), Sura ya 148

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya uchambuzi wa mapendekezo ya Serikali katika Sheria hii na kubaini marekebisho hayo yana lengo la kuhamasisha matumizi ya mifumo ya kielektroniki kwenye malipo, kupunguza gharama za uzalishaji, kuongeza mauzo nje pamoja na kuhamasisha matumizi ya nishati safi. Muhtasari wa hatua hizo ni:-

- i. Kurekebisha Kifungu cha 5 ili kuanzisha utaratibu wa kodi ya zuio ya ongezeko la thamani kwa kiwango cha **asilimia 3**;
- ii. kuanzisha utozaji wa kodi ya ongezeko la thamani kwa kiwango cha **asilimia 16** kwa malipo yanayofanyika kupitia benki au mfumo wa malipo ya kielektroniki;
- iii. kurekebisha kifungu cha 56 na 57 ili kuendelea kutoza kodi ya ongezeko la thamani kwa kiwango cha **asilimia 0** katika mauzo ya mbolea iliyozalishwa ndani ya nchi kwa kipindi cha miaka mitatu na kwenye mauzo ya bidhaa za nguo zilizotengenezwa nchini kwa kutumia pamba iliyozalishwa nchini kwa kipindi cha mwaka mmoja. Lengo la marekebisho haya ni kuvutia uwekezaji kwa kupunguza gharama ya

uzalishaji na kuhamasisha uzalishaji wa nguo kwa kutumia pamba inayozalishwa nchini;

- iv. kufuta msamaha kwenye magazeti yanayoingizwa nchini na lami kwa lengo la kupunguza wigo wa misamaha isiyo na tija na kulinda mapato ya Serikali;
- v. kusamehe kodi hii kwa kipindi cha mwaka mmoja kwenye mafuta ya kula yaliyosafishwa mara mbili kwa kutumia mbegu zinazozalishwa nchini ili kutoa nafuu kwa mlaji; na
- vi. kusamehe kodi ya ongezeko la thamani kwenye gesi ya petroli (LPG), mitungi ya kuhifadhia gesi (LPG) na gesi asilia iliyoshindiliwa (CNG) kwa ajili ya matumizi ya magari na mitambo ya kuondoa gesi ukaa katika utengenezaji wa mkaa mbadala. Lengo la hatua hii ni kutoa unafuu na kuhamasisha matumizi ya nishati safi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikubaliana na Serikali kuhusu mapendekezo hayo.

3.1.14. Sheria ya Madini, Sura ya 123

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 69 cha sheria hii kinarekebisha ili kuweka masharti kwa makampuni ya madini yenye mikataba na Serikali kutenga si chini ya

asilimia 20 ya madini yaliyochimbwa ili yaongezewe thamani nchini. Aidha, inapendekezwa kuongeza kifungu kipyaa cha 113A ili kuanzisha tozo ya kukabiliana na maambukizi ya UKIMWI kwa kiwango cha **asilimia 0.1** ya thamani ya madini. Lengo la marekebisho haya ni kuendeleza juhudi za kuimarisha huduma za afya ikiwemo kukabiliana na maambukizi ya virusi vya UKIMWI na bima ya afya kwa wote.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaitaka Serikali kusimamia uamuzi huo wa kuyataka makampuni ya madini kuongeza thamani nchini. Uamuzi huo ni wa kizalendo na ni wa kupongeza.

3.1.15. Sheria ya Fedha ya Serikali za Mitaa, Sura ya 290
Mheshimiwa Spika, Serikali inakusudia kurekebisha vifungu vya 6, 7 na 8 vya Sheria hii pamoja na Jedwali ili kupunguza kiwango cha ada ya ushuru wa hoteli (hotel levy) kutoka **asilimia 10** hadi **asilimia 2** na kuweka kiwango mfuto cha ushuru wa huduma cha **asilimia 0.25** ya mapato ghafi. Aidha, inapendekezwa kurekebisha Jedwali ili kutoa msamaha wa ada za upakiaji (loading) na upakuaji (offloading) wa mizigo. Lengo la marekebisho haya ni kupunguza gharama za ufanyaji biashara na

uwekezaji nchini, kuongeza hamasa ya ulipaji wa kodi kwa hiari pamoja na kutekeleza Mpango wa Kuboresha Mazingira ya Biashara (MKUMBI).

3.1.16. Sheria ya Kodi ya Usajili na Uhamishaji wa Magari, Sura ya 124

Mheshimiwa Spika, katika sheria hii Serikali inakusudia kuongeza kifungu kipya cha 5A na Jedwali la Tatu ili kuanzisha tozo ya kukabiliana na maambukizi ya virusi vya UKIMWI kwenye usajili wa vyombo vya moto vinapoingizwa nchini. Aidha, Jedwali la Kwanza linarekebisha ili kuyatambua magari yanayotumia umeme. Lengo la marekebisho haya ni kuongeza vyanzo vya kukabiliana na maambukizi ya virusi vya UKIMWI pamoja na utekelezaji wa Sheria ya Bima ya Afya kwa Wote.

3.1.17. Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, Sura ya 147.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikubaliana na mapendekezo ya Serikali katika ibara ya 27, 28, 30, 31, 32, 33, na 34 ambapo Serikali inakusudia kufanya yafuatayo:-

- i. kurekebisha Kifungu cha 2 ili kubainisha tafsiri ya maneno “financial institution” ili kufafanua maana ya msamiati huo katika muktadha wa Sheria hiyo;

- ii. kurekebisha Kifungu cha 10 ili ukomo wa leseni kwa wazalishaji wa bidhaa zinazotozwa ushuru wa bidhaa kuwa miezi kumi na mbili tangu tarehe ambayo leseni imetolewa badala ya utaratibu uliokuwepo wa leseni kufika ukomo kila tarehe 31 ya mwezi Desemba;
- iii. kurekebisha vifungu vya 128 na 129 ili kubadilisha tarehe ya ukomo wa kufanya malipo ya ushuru wa bidhaa na ukomo wa ahirisho la kulipa ushuru kutoka siku ya mwisho wa mwezi hadi tarehe 25 ya kila mwezi unaofuata. Madhumuni ya mabadiliko haya ni kuwianisha na tarehe ya uwasilishaji wa kodi pamoja na kuwezesha ukusanyaji wa mapato ya Serikali kwa wakati;
- iv. kurekebisha Kifungu cha 132 ili kujumuisha mvinyo unaotambulika kwa *Heading* 22.05 kwenye wigo wa bidhaa zinazotumia pombe kali zenye kilevi zaidi ya **asilimia 80** (ethane) ambapo wazalishaji wa bidhaa hiyo wataruhusiwa kujirejeshea ushuru wa bidhaa (duty offset) uliolipwa wakati wa ununuzi wa malighafi hiyo;
- v. kurekebisha Kifungu cha 146A ili kutoa msamaha wa ushuru wa bidhaa inayotambulika kwa **HS Code 2207.10.00** kwenye *Un-denatured Ethyl Alcohol* inayotumika kwa matumizi mengine yasiyohusu

uzalishaji wa vilevi mathalani uzalishaji wa ladha za vyakula (Food Flavors) kama vile cocoa, vanila, na kahawa; na

- vi. kufanya marekebisho ya kutoza kodi katika Jedwali la Nne lenye bidhaa mbalimbali.

3.1.18. Sheria ya Mamlaka ya Mapato Tanzania, Sura ya 399

Mheshimiwa Spika, Serikali ilipendekeza kurekebisha Kifungu cha 5 kwa kuongeza kifungu (b) ili kuanzisha chuo cha mafunzo ya kodi kwa watumishi wake, wataalam wa kodi na watu wengine wanaotekeleza majukumu ya kodi. Lengo la maboresho hayo ni kutambua kisheria Chuo cha Kodi kilichopo. Kamati ilikubaliana na mapendekezo ya Serikali kuhusu suala hili.

3.1.19. Sheria ya Benki Kuu ya Tanzania, Sura ya 197

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikubaliana na mapendekezo ya Serikali katika Ibara za 8,9,10,11,13,14,16,17 na 18 za sheria hii ambapo Serikali inakusudia kufanya yafuatayo:-

- i. kurekebisha kifungu cha 5 ili kuipa Benki Kuu jukumu la kumlinda mtumiaji wa huduma za kifedha na kuongeza masharti ya kuiwezesha Benki Kuu kutekeleza majukumu yake kwa uhuru;

- ii. kurekebisha kifungu cha 9 ili kubainisha majukumu ya Bodi ya Benki katika usimamizi wa Benki Kuu, kuongeza idadi ya Wakurugenzi wasio watendaji katika Bodi ya Benki pamoja na kuongeza muda wa wajumbe wa Bodi ya Benki kutoka muda wa miaka mitatu hadi minne na kuweka utaratibu wa kufanya uteuzi wa wajumbe;
- iii. kufuta na kuandika upya kifungu cha 12 ili kubainisha muundo, ukomo wa muda na majukumu ya Kamati ya Sera ya Fedha na Kamati ya Ukaguzi;
- iv. kurekebisha kifungu cha 19 ili kubainisha muda ambao Bodi ya dhamana ya Amana kuweza kutoa dhamana ili kurejesha mtaji wa Benki;
- v. kurekebisha kifungu cha 20 ili kubainisha sifa za maafisa walio katika Kitengo cha Ukaguzi wa Ndani, uteuzi na muda wa utumishi wa Mkuu wa Kitengo cha Ukaguzi wa Ndani;
- vi. kurekebisha Kifungu cha 38 ili kuwezesha shughuli za uondoaji na uhamishaji wa fedha kati ya Taasisi za kifedha, wakiwemo watoa huduma za fedha kwa njia ya kielektroniki (EMIs), waunganishaji wa malipo (payment aggregators) pamoja na kampuni za teknolojia ya kifedha (FinTechs);

- vii. kurekebisha kifungu cha 40 ili kuongeza wigo wa mikopo ya dharura inayotolewa na Benki kwa Taasisi za fedha au mabenki kama mkopeshaji wa mwisho;
- viii. kurekebisha kifungu cha 60 ili kuainisha wajibu wa Benki Kuu katika uandaaji wa bajeti ya Serikali, Sheria ya fedha na mambo mengine yanayoathiri kazi, majukumu ya Benki Kuu; na
- ix. kufuta na kuandika upya kifungu cha 69 ili kubainisha vigezo ambavyo Benki inaweza kuruhusu mikopo ya muda mfupi kwa Serikali endapo kutatokea matukio yasiyotabirika au yasiyozuilika na kubainisha masuala yatakayochukuliwa kuwa matukio yasiyotabirika au yasiyozuilika.

3.1.20. Sheria ya Hifadhi za Taifa, Sura ya 282

Mheshimiwa Spika, Serikali inapendekeza kufanya marekebisho ya kifungu cha 9 ili kugawa **asilimia 91** ya mapato ya TANAPA ambapo **asilimia 51** itawekwa kwenye akaunti ya TANAPA iliyopo Benki Kuu ya Tanzania na **asilimia 40** katika Mfuko Mkuu wa Serikali. Vilevile, inapendekezwa matumizi ya fedha kutoka akaunti ya TANAPA yawe yanatolewa kwa kibali cha Mlipaji Mkuu wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikubaliana na pendekezo hili la Serikali baada ya kuthibitishiwa kwamba **asilimia 51** ya mapato yanayobakizwa yanalingana na mahitaji ya fedha ya TANAPA. Hata hivyo, Kamati imeishauri Serikali kufanya uchambuzi zaidi katika mwaka wa fedha 2026/27 kwa sababu kiasi cha **asilimia 51** hakitoshi kuendeleza kwenye miundombinu ya utalii.

3.1.21. Sheria ya Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro, Sura ya 284

Mheshimiwa Spika, Sheria mama inafanyiwa marekebisho katika kifungu cha 12 kwa lengo la kuweka mgawanyo wa mapato ya Ngorongoro yanayokusanywa na TRA kama ifuatavyo:-

- i. **asilimia 9** itawekwa kwenye akaunti maalum iliyofunguliwa Benki Kuu ya Tanzania, ambapo **asilimia 3** itakuwa kwa ajili ya Mfuko wa Kuhifadhi Wanyamapori Tanzania; na **asilimia 6** itakuwa kwa ajili ya Tozo ya Maendeleo ya Utalii;
- ii. **asilimia 51** itawekwa kwenye akaunti ya Mamlaka iliyofunguliwa Benki Kuu ya Tanzania; na
- iii. **asilimia 40** itawekwa katika Mfuko Mkuu wa Serikali.

Mheshimiwa spika, marekebisho hayo pia yameweka sharti kwamba, matumizi ya fedha zilizotajwa yatafanyika baada

ya kupata kibali kutoka kwa Mlipaji Mkuu wa Serikali. Kamati ilikubaliana na mapendekezo ya Serikali.

4.0. MAPENDEKEZO YA MUSWADA AMBAYO YANA MAREKEBISHO YA KAMATI NA SERIKALI IMERIDHIA MAPENDEKEZO HAYO

4.1. Sheria ya Ushuru wa Bidhaa, Sura ya 147

Mheshimiwa Spika, Serikali ilikuwa imekusudia kuongeza ushuru wa bidhaa kwenye huduma za mawasiliano ya kielektroniki kutoka **asilimia 17** hadi **asilimia 17.5**. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kwamba ushuru wa bidhaa kwenye mawasiliano Tanzania ni mkubwa kuliko nchi za Ukanda wa Afrika Mashariki mfano Kenya ni **asilimia 15**, Uganda **asilimia 12**, Rwanda **asilimia 10**, Malawi **asilimia 10**, Botswana na Afrika kusini hawatozi kabisa. Hivyo, kuongeza kiwango hicho kingeleta madhara kwenye kuchochea kasi ya kuelekea uchumi wa kidijitali. Aidha hatua hiyo ni kinzani kwa maendeleo yaliyofikiwa na Serikali katika kuchochea matumizi ya teknolojia.

Mheshimiwa Spika, Serikali imekubaliana na mapendekezo ya Kamati ya kuacha kuongeza kiwango kwa **asilimia 0.5** na hivyo itaendelea kutoza kiwango cha sasa cha **asilimia 17** kama inavyoonekana kwenye jedwali la marekebisho ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, aidha, katika sheria hii Serikali imefanya marejeo ya viwango vilivyokuwa vimebainishwa katika Heading zenye **HS. Code 23.03, 22.04, 22.05, 22.06** na **22.08**. Lengo la marekebisho hayo ni kwa sababu awali ilitakiwa marekebisho yafanyike baada ya miaka mitatu yaani ifikapo mwaka 2026/27. Hata hivyo kutokana na changamoto za mapato, Serikali iliamua kubadili viwango hivyo ili kutanua wigo wa mapato na hivyo ilikuwa ni vyema kuweka viwango ambavyo sekta ingeweza kuvibeba. Kamati ilikubaliana na mapendekezo ya Serikali kama yanavyoonekana kwenye jedwali la marekebisho.

4.2. Sheria ya Udhhibiti wa Uingizaji wa Bidhaa Nchini, Sura ya 276;

Mheshimiwa Spika, katika Sheria hii Serikali ilikusudia kufanya yafuatayo:-

- i. kujumuisha bidhaa zinazotoka ndani ya nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki kwenye wigo wa tozo ya maendeleo ya viwanda kwa ajili ya kulinda viwanda vya ndani na kuongeza mapato ya Serikali; na
- ii. kurekebisha Jedwali ili kutoza tozo ya maendeleo ya viwanda kwenye bidhaa za misumari, vichwa vya kuvuta matrela, samani, marumaru, nondo, mabati,

vyombo vya plastiki, hema za chuma na vioo ambavyo vinaingizwa nchini.

Mheshimiwa Spika, lengo la marekebisho haya ni kuongeza uwekezaji na uzalishaji nchini, kuchochea mauzo nje ya nchi na kulinda uzalishaji wa viwanda vya ndani kwa kuwa bidhaa hizo zinazalishwa kwa wingi nchini. Hata hivyo pendekezo hili lilikuwa na changamoto zifuatazo:-

- i. mapendekezo ya kujumuisha bidhaa zinazotoka ndani ya nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki kwenye wigo wa tozo ya maendeleo ya viwanda yanakinzana na Ibara ya 19 ya Itifaki ya Soko la Pamoja la Afrika Mashariki ya mwaka 2009 (East Africa Common Market Protocol 2009). Aidha, hatua hiyo itasababisha vita ya kibiashara katika Ukanda wa Afrika Mashariki hususan maeneo ya Kanda ya Ziwa kutokana na shughuli za kibiashara zinazofanywa na nchi wanachama katika ukanda huo. Vilevile, hatua hiyo ingechochea uingizwaji wa bidhaa kimagendo nchini na hivyo kuikosesha Serikali mapato stahiki. Kutokana na sababu hizo, Kamati ilipendekeza Ibara ya 44 (b) ya Muswada kufutwa; na
- ii. Kamati ilipendekeza kuongeza bidhaa nne katika jedwali ambazo ni *starch* inayotambulika kwa **HS. Code 17.02**; *liquid glucose* inayotambulika kwa **HS.**

Code 11.08; karatasi zinazotambulika kwa **HS. Code 4804.11.00, 4804.21.00, 4804.31.00, 4804.41.00** na **4804.51.00** pamoja na nyaya za mkongo zinazotambulika kwa **HS. Code 8544.70.00.** Pendekezo hili lilizingatia kwamba viwanda vinavyozalisha bidhaa hizo navyo vinahitaji ulinzi.

Mheshimiwa Spika, Serikali iliridhia mapendekezo ya Kamati ambapo bidhaa kutoka nchi mwanachama wa Afrika Mashariki zitakuwa zikipewa msamaha na Kamishna wa Mamlaka ya Mapato. Marekebisho ni kama yanavyoonekana katika Jedwali la Marekebisho la Serikali.

4.3. Sheria ya Benki na Taasisi za Fedha, Sura ya 342

Mheshimiwa Spika, Serikali imefanya marekebisho katika Sheria hii kwa kuongeza kifungu kipya cha 39A chenye lengo la kuongeza jukumu kwa Bodi ya Bima ya Amana (DIB) la kuongeza ukwasi kwa njia ya mkopo kwa benki au taasisi ya fedha yenye changamoto ya ukwasi na ipo hatarini kufilisika. Lengo la marekebisho haya ni kuiwezesha DIB kwa kushirikiana na Benki Kuu kunusuru taasisi za fedha zenye changamoto ya ukwasi na zilizopo hatarini kufilisika.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya uchambuzi wa kifungu hiki na kuona kwamba ili kuhakikisha benki zilizopokea fedha kutoka DIB zinaimarika, ni vema benki hizo zikawekwa chini ya usimamizi wa Benki Kuu mara baada ya kupokea fedha kutoka kwa DIB. Hivyo, Kamati iliitaka Serikali kuongeza kifungu kidogo kipyua kinachozitaka benki zilizopokea msaada wa ukwasi kuwekwa chini ya usimamizi wa karibu wa Benki Kuu ya Tanzania. Serikali ilikubali mapendekezo hayo kama yanavyoonekana kwenye Jedwali la marekebicho ya Serikali.

4.4. Sheria ya Tozo za Huduma za viwanja vya Ndege, Sura ya 365

Mheshimiwa Spika, maboresho katika Sheria hii yalilenga kuongeza kiasi cha **shilingi 1000** katika tozo inayotozwa kwa kila abiria anayesafiri kwa ndege ili kuendeleza juhudi za kuimarisha huduma ya afya nchini ikiwemo kukabiliana na maambukizi ya virusi vya UKIMWI na kuwezesha utekelezaji wa Sheria ya Bima ya Afya kwa Wote. Vilevile, katika kifungu cha 7 (2) inapendekezwa kuongezwa ili kubainisha mgawanyo wa fedha kutoka chanzo hiki ambapo **asilimia 70** itaelekezwa kwenda Mfuko wa udhamini wa kudhibiti UKIMWI na **asilimia 30** itaelekezwa kwenda kwenye Mfuko wa bima ya Afya kwa wote.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kwamba kwa mujibu wa Sera za Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Anga (ICAO), mapato yote yatokanayo na tozo za huduma za viwanja vya ndege yanapaswa kutumika kwa ajili ya kugharamia huduma na kazi zinazohusiana na usafiri wa anga na si vinginevyo. Hivyo, Kamati iliishauri Serikali kufuta ibara hiyo na Serikali iliridhia pendekezo la Kamati na marekebisho ni kama yanavyoonekana kwenye jedwali la marekebisho ya Serikali.

4.5. Sheria ya Leseni ya Biashara, Sura ya 101

Mheshimiwa Spika, Serikali ilipendekeza kufanya maboresho katika sheria hii kwa kuongeza kifungu kipya cha 14A ili kumpa Waziri mamlaka ya kuainisha biashara ambazo hazipaswi kufanywa na raia wa kigeni. Lengo la marekebisho haya ni kulinda fursa za ajira za watanzania na kuweka mazingira wezeshi ya ufanyaji biashara kati ya ya watanzania na wageni.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikubaliana na maboresho hayo, hata hivyo uchambuzi wa Kamati ulibaini Sheria hiyo haijatao tafsiri ya raia wa Tanzania na raia wa kigeni. Kutokuwepo kwa tafsiri hiyo kungesababisha changamoto katika utekelezaji wa Sheria hii. Hivyo, Kamati ilipendekeza Serikali kutumia tafsiri ya neno raia kutoka kwenye Sheria

ya Uraia, Sura ya 357. Serikali ilikubaliana na mapendekezo ya Kamati na marekebisho ni kama yanavyoonekana kwenye Jedwali la marekebisho ya Serikali.

4.6. Sheria ya Bajeti, Sura ya 439

Mheshimiwa Spika, Serikali ilipendekeza kufanya maboresho kwenye Sheria ya Bajeti kwa kuongeza kifungu kipyaa cha 60A kinachoweka sharti la kupata ridhaa ya Waziri mwenye dhamana ya masuala ya fedha kabla ya kutoza au kubadili ada, tozo, faini na ushuru mbalimbali. Lengo la mabadiliko haya ni kuongeza tija, ufanisi na kuhakikisha yanaenda sambamba na malengo ya sera za fedha pamoja na kuzuia utozaji usiozingatia utaratibu.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa kifungu hiki hakikuweka muda maalum ambao Taasisi, Wizara na Mamlaka zinaweza kufanya maboresho ya ada, tozo, faini na ushuru. Hivyo, Serikali ilikubaliana na mapendekezo ya Kamati kwa kuongeza kifungu kidogo kipyaa kinachompa mamlaka Waziri kuomba ushauri kwenye Kamati ya ushauri wa masuala ya kikodi kwa mujibu wa kifungu cha 19 cha Sheria ya Bajeti. Aidha, Kamati ilipendekeza Serikali kutoa tafsiri ya Wizara ili kuondoa Mamlaka za Serikali za Mitaa kwenye masharti ya kifungu hicho. Serikali ilikubaliana na mapendekezo ya Kamati na marekebisho

ni kama yanavyoonekana kwenye Jedwali la marekebisho ya Serikali.

4.7. Sheria ya Bima, Sura ya 394

Mheshimiwa Spika, katika sheria hii Serikali inakusudia kuanzisha bima ya usafiri kwa wageni wanaoingia nchini kwa kiwango cha **dola za Marekani 44**. Lengo la marekebisho haya ni kuweka utaratibu utakaoweza kuwalinda wageni wanapokuwa nchini dhidi ya dharura za kiafya, kupotea kwa mizigo yao, na kugharamia wageni wanapoondoshwa kwa lazima au inapotokea na hatari yenye kulazimu uondoshwaji. Mapendekezo ya Serikali yanalenga kutoa msamaha kwa wakaazi wanaotoka nchi za Afrika Mashariki na Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika.

Mheshimiwa Spika, Kamati imefanya uchambuzi na kubaini kwamba hatua hii inaenda kuongeza gharama kwa Watalii na Wafanyabiashara wanaoingia nchini. Hivyo, Kamati ilikubaliana na Serikali kwamba utekelezaji wa vifungu vinavyopendekezwa uanze mwezi Januari 2026 ili kutoa fursa ya kufanya majadiliano na sekta zinazoweza kuathirika kabla ya kuanza kutekelezwa.

4.8. Sheria ya Kodi ya Mapato, Sura ya 332

Mheshimiwa Spika, Serikali inapendekeza kufanya marekebisho kwenye kifungu cha 3 kwa kuboresha tafsiri ya msamiati “*permanent establishment*” na “*capitalization of profits*”. Uchambuzi wa Kamati ulibaini maneno hayo hayajaorodheswa kwa mpangilio wa irabu. Hivyo, Kamati ilishauri kwamba Serikali ifanye mabadiliko ya namba ya kifungu kwa kuzingatia mpangilio wa irabu. Aidha, Serikali inapendekeza kufanya marekebisho katika kifungu cha 12 ili kutambua faida ambayo haijagawanywa kwa wanahisa (retained earning) kuwa sehemu ya mtaji. Marekebisho hayo kwa ujumla yatapelekea faida ambayo haijagawanywa kwa wanahisa kutozwa kodi ya zuiio kwa kiwango cha **asilimia 10** baada ya miezi sita. Lengo la Serikali ilikuwa ni kuchochea uingizaji wa mitaji katika shughuli za uchumi na kuongeza mapato ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilichambua suala hili kwa kina kwa kuangalia nia ya Serikali ya kuzuia ukwepaji wa kodi na kuleta usawa katika utozaji wa kodi ya mapato. Masuala mengine yaliyoangaliwa ni:-

- i. kutovutia mitaji na uwekekezaji nchini kwa kuhofia kwamba pale wanapotaka kuongeza mitaji yao kupitia faida ambayo haijagawanywa kwa wanahisa itatozwa kodi;

- ii. tafsiri ya maneno *capitalization by profit* yanajumuisha sekta zote bila kuzingatia namna sekta hiyo inavyoendeshwa na madhara yanayoweza kujitokeza mfano sekta ya benki; na
- iii. endapo lengo la Serikali haiwezi kuzuia ukwepaji wa kodi ya mapato kupitia kifungu cha 8 cha Sheria ya Usimamizi wa Kodi Sura ya 438 ambacho kinampa Mamlaka Kamishna wa Mamlaka ya Mapato kuchunguza na kubaini endapo kuna ukwepaji wa kodi na kukusanya kodi ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi huo Kamati ilibaini kwamba kifungu hiki si kipya kilikuwa kwenye Sheria ya Kodi ya Mapato ya mwaka 1973. Aidha, Kamati ilibaini Taifa jirani la Kenya lina kifungu kama hicho. Hivyo, Kamati iliishauri Serikali kufanya marejeo ya kifungu hicho na kuondoa utata uliopo. Serikali ilikubali na marekebisho yalifanyika kama yanavyoonekana kwenye jedwali la marekebisho ya Serikali.

4.9. Sheria ya Uwekezaji na Maeneo Maalum ya Kiuchumi, Na. 6 ya mwaka 2025

Mheshimiwa Spika, Sheria hii inarekebishwa katika kifungu cha 2 na 21 ili kuwatambua wawekezaji waliosaini mikataba na Serikali katika sekta ya madini kuwa ni

wawekezaji wa mahiri. Aidha, kifungu cha 19 kinarekebishwa ili kuweka masharti yanayobainisha bidhaa ambazo hazikidhi kupata msamaha wa kodi. Vilevile, kifungu hicho kinatoa msamaha wa ushuru wa forodha kwa kiwango cha **asilimia 75** kwa mwekezaji atakayeagiza bidhaa za mtaji usio asili na atalazimika kulipa ushuru wa forodha wa **asilimia 25**.

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa kina wa madhara yanayoweza kutokea kwenye mapato ya Serikali kwa Sekta ya madini kujumuishwa katika miradi inayoweza kupewa vivutio vya ziada. Kamati iliishauri Serikali kuondoa sekta hiyo na kuacha utaratibu ulivyo hivi sasa ili kulinda mapato ya Serikali. Serikali ilikubali na kufanya marekebisho ya kufuta ibara ya 64 na 66 ya muswada kama inavyoonekana kwenye jedwali la marekebisho la Serikali.

5.0. SHERIA AMBAYO KAMATI HAIJAKUBALIANA NA SERIKALI

5.1. Sheria ya Mamlaka na Majukumu ya Msajili wa Hazina, Sura ya 370 pamoja na Sheria ya Fedha za Umma, Sura ya 348

Mheshimiwa Spika, Serikali ilikusudia kurekebisha kifungu cha 9(1)(f) cha Sheria ya Msajili wa Hazina na kifungu cha 13(3) cha Sheria ya Fedha za Umma ili kuongeza kiwango

kinachotakiwa kuchangiwa na Taasisi na Mashirika ya umma kati ya **asilimia 15 hadi 60** ya mapato ghafi katika Mfuko Mkuu wa Serikali kila mwezi.

Mheshimiwa Spika, Kamati imejadiliana kwa kina na Serikali kuhusu suala hili na ikabaini masuala yafuatayo:-

- i. hakuna vigezo vilivyowekwa kisheria vitakavyotumika kubainisha ni Taasisi gani au shirika gani lichangie kwa **asilimia 15** au zaidi;
- ii. Serikali haikuwasilisha mbele ya Kamati uchambuzi wa kitaalamu uliosababisha kufikia mapendekezo hayo;
- iii. mapendekezo haya yanaenda kinyume na maelekezo ya Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania wakati akipokea gawio la mashirika ya umma ambapo aliagiza yalelewe ili yachangie zaidi;
- iv. kuna udhaifu katika usimamizi wa matumizi ya mashirika na hivyo badala ya Serikali kushughulikia udhaifu huo imekuja na pendekezo hili;
- v. hivi sasa kuna baadhi ya Mashirika na Taasisi za umma zinashindwa kuchangia **asilimia 15** ya mapato ghafi hivyo, kupanua wigo ni kuleta changamoto kubwa kwenye Taasisi na mashirika ya Umma;
- vi. mchango huo unatokana na mapato ghafi ya Taasisi bila kutoa gharama zozote za uendeshaji. Hivyo,

kuongeza kiwango kati ya **asilimia 15** hadi **60** kutaleta madhara makubwa katika utendaji kazi wa Taasisi hizo; na

- vii. utaratibu huu unaathiri mtiririko wa fedha kwa baadhi ya mashirika ambayo yanatumia mtiririko wake kukopa kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kutokana na sababu hizo Kamati haikukubaliana na Serikali na imewasilisha jedwali la marekebisho ili Bunge lako lifanye maamuzi sahihi.

6.0. HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kukushukuru wewe Mhe. Dkt. Tulia Ackson, Mb, Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Rais wa kwanza Mwanamke wa Umoja wa Mabunge Duniani (IPU) na Mhe. Mussa Azzan Zungu (Mb), Naibu Spika, kwa kuendelea kuliongoza vyema Bunge letu tukufu kwa hekima na uongozi mahiri. Vilevile, nawashukuru Mhe. Dkt. Mwigulu Nchemba Madelu (Mb), Waziri wa Fedha na Mhe. Hamad Hassan Chande (Mb), Naibu Waziri wa Fedha kwa ushirikiano wao wa karibu na mchango wao mkubwa wakati wa kuchambua Muswada wa Sheria ya Fedha wa mwaka 2025.

Mheshimiwa Spika, vilevile, napenda kuwashukuru, Dkt. Natu El-Maamry Mwamba, Katibu Mkuu Wizara ya Fedha na Mlipaji Mkuu wa Serikali, Ndg. Elijah Mwandumbya Naibu Katibu Mkuu

Wizara ya Fedha, Ndg. Yusuph Juma Mwenda, Kamishna Mkuu wa Mamlaka ya Mapato Tanzania, Dkt. Fred Msemwa Katibu Mtendaji wa Tume ya Mipango. Pia niwashukuru Makamishna, Wakuu wa Taasisi na Wataalam wote wa Wizara ya Fedha, Mamlaka ya Mapato Tanzania, Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali pamoja na Mwandishi Mkuu wa Sheria kwa ushirikiano walioutoa kwa Kamati katika kipindi chote cha kuchambua Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru kwa dhati Mhe. Oran Manase Njeza (Mb), Mbunge wa Mbeya Vijijini na Mwenyekiti wa Kamati kwa uongozi wake makini. Niwashukuru na kuwapongeza Wajumbe wa Kamati kwa umakini waliouonesha wakati wa kujadili Muswada huu. Naomba kuwatambua Wajumbe hao kama ifuatavyo: -

1.	Mhe. Oran Manase Njeza, Mb	Mwenyekiti
2.	Mhe. Twaha Mpembenwe, Mb	M/Mwenyekiti
3.	Mhe. Shamsi Vuai Nahodha, Mb	Mjumbe
4.	Mhe. Mariam Madalu Nyoka, Mb	Mjumbe
5.	Mhe. Dkt. Charles Stephen Kimei, Mb	Mjumbe
6.	Mhe. Subira Khamis Mgalu, Mb	Mjumbe
7.	Mhe. Jonas William Mbunda, Mb	Mjumbe
8.	Mhe. Juma Hamad Omar, Mb	Mjumbe
9.	Mhe. Kwagilwa Reuben Nhamanilo, Mb	Mjumbe
10.	Mhe. Zaytun Seif Swai, Mb	Mjumbe
11.	Mhe. Stella Alex Ikupa, Mb	Mjumbe
12.	Mhe. Joseph Zacharius Kamonga, Mb	Mjumbe
13.	Mhe. Shally Josepha, Raymond, Mb	Mjumbe
14.	Mhe. Josephat Sinkamba Kandege, Mb	Mjumbe
15.	Mhe. Leah Jeremiah Komanya, Mb	Mjumbe
16.	Mhe. Rashid Abdallah Rashid, Mb	Mjumbe

17. Mhe. Bahati Khamis Kombo, Mb	Mjumbe
18. Mhe. Vedastus Mathayo Manyinyi, Mb	Mjumbe
19. Mhe. Omar Ali Omar, Mb	Mjumbe
20. Mhe. Yahya Ally Mhata Mb	Mjumbe
21. Mhe. Bahati Keneth Ndingo, Mb	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, mwisho ila si kwa umuhimu, nimshukuru Bw. Baraka Idefonce Leonard, Katibu wa Bunge kwa niaba ya Watumishi wote kwa kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kikamilifu pamoja na kutoa ushauri wa kitaalamu uliowezesha kufanikisha shughuli za Kamati.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja.

Oran Manase Njeza

MWENYEKITI

KAMATI YA BUNGE YA BAJETI

25 Juni, 2025